

"Az az álmvilág, amelybe a társadalmat ringatja a kampány során a Fidesz, irreális"

Az ideai költségvetésben két kritikus pont van; vélhetően elmaradnak a tervtől a fogyasztásiadó-bevételek és a bérjárulékok, a kiadásoknál pedig kockázatot jelenthet az egészségügy, ahová valószínűleg többletpénzt kell adni – véli Békesi László. A volt pénzügyminiszter szerint ugyanakkor jövőre nagyobbak a kockázatok, mert választások lesznek, és a büdzsé nagyon feszített. Úgy látja, egy várható Fidesz-kormány sem tehet mást, mint a mai kabinet, különben romba dől az ország.

– Mennyire tartja sikeresnek a Bajnai-kormány, s benne Oszkó Péter pénzügyminiszter válságkezelését?

– Mindannyian tudjuk, hogy egy pénzügyminiszter csak akkor tud eredményes és hatékony lenni, ha a kormánytöbbség támogatja, és összhang van a miniszterelnök és a mögötte álló politikai erők között. Ez egyelőre úgy tűnik, működik, pedig kemény korlátok között mozognak. A konkrét gazdasági döntéseket joggal érheti számos szakmai és politikai kritika, ám ha az összefüggéseket, a kikerülhetetlen determinációkat, a hazai és nemzetközi gazdasági feltételeket s a vállalt kötelezettségeket tekintjük, ezek a kritikák többnyire irreálisak.

– Kritikus volt a helyzet például az ingatlanadó kapcsán. Mivel járna, ha visszavonná a következő kormány?

– Megteheti, de ennek több következménye lenne. Először is pótolni kellene a kieső 40-50 milliárd forintot. Ezt az összeget egy ezer sebből vérző költségvetés kiadási oldalán megtakarítani szinte lehetetlen. Lehet persze év közben adót emelni, csak hát nincs nagy választék: az áfa tovább nem emelhető, legfeljebb a jövedéki adókban van tartalék, a dohányt meg az alkoholt még drágíthatják. A vállalati terhek és a személyi jövedelemadó (szja) emelése pedig öngyilkosság. A másik szempont ennél súlyosabb és hosszabb távra szóló: kiirtanának egy olyan adónemet a magyar adórendszerből, amelyet nem megszüntetni, hanem inkább továbbfejleszteni kellene. Hosszú távon nincs más megoldás egy modern adórendszerben, mint a gazdaság szereplőit meg az egyes embereket ösztönözni. Ezért a jövedelmeket meg a profitokat sújtó adókat tovább kell csökkenteni, a fogyasztást és a passzív, vagyont terhelő adókat növelni érdemes az állami újraelosztás mértékének csökkentése mellett. Olyan egységes és általános vagyonadóra lenne szükség, amelyet a vállalkozók leírhatnának az iparűzési adóból, a lakosság meg az szja-ból. Jövedelmet eltitkolni viszonylag könnyű, de a házáat senki sem tudja letagadni, eltüntetni, ezért kénytelen az adót befizetni.

– Közvetett hatása is lenne a vagyonadó megtartásának, mert szép lassan kialakulna egy nyilvántartás.

– Állítólag semmi más nem kell, mint egy szoftverrel összekapcsolni a jelenlegi, elkülönült földhivatali nyilvántartásokat. Hogy ez az informatika mai szintjén miért olyan bonyolult, máig

nem tudom fölfogni. Azt a közigazgatást, amelyik ezt nem képes megcsinálni, el kell zavarni.

– A bevételi vagy a kiadási oldalon lát-e nagyobb kockázatot az idei és a jövő évi költségvetésben?

– Az idei költségvetésben ma már mindössze két kritikus pont van. Vélhetően elmaradnak a tervtől a fogyasztásiadó-bevételek és a bérjárulékok, ugyanakkor a kiadásoknál igazi kockázatot az egészségügy jelenthet. Ezen a téren most nyilván hangulatkeltő habverés is folyik, de az is teljesen egyértelmű, hogy a mai rendszerben nincs elég pénz. Az egészségügy pedig az a terület, ahol nem megengedhető, hogy bármilyen ellátás összeomoljon. S miután a hátralévő negyedévben a rendszerhez nem lehet úgy hozzányúlni, hogy abból pénzt vonjanak ki vagy takarítsanak meg, ide valószínűleg többletpénzt kell adni. Semmilyen más célra nem szabad többet költeni, mert az a hiánycél tartását veszélyezteti.

– Mi várható jövőre?

– Jövőre nagyobbak a kockázatok. Egyrészt választás lesz, másrészt nagyon feszített a költségvetés. A bevételi oldalon az egyik fő gondot a vártnál kisebb mértékű infláció okozhatja. Ugyanakkor emberi számítás szerint nem fog 0,9 százalékkal csökkenni a GDP, ahogy azt a kormány – egyébként helyesen – nagyon óvatosan tervezi. Ennél valószínűleg kisebb lesz a visszaesés. Ebben az esetben a két hatás közömbösítheti egymást. Kiadási oldalon pedig pontosan tudjuk, hogy három feszültségforrás van. Az egészségügy, amelynek finanszírozása a mai állapotában nem tartható fenn. Jövőre érheti el csúcspontját a munkanélküliség, ami kiesést jelent a járulékbévételeknél. Az önkormányzatokat kézben lehet tartani, ez csak politikai elhatározás kérdése. Ha kedvező pozícióba akarják őket az őszi választásra hozni, akkor kipótolják a költségvetésüket. A mai kormány ezt nyilván nem tenné meg, de az új nem kizárt, hogy megteszi. A harmadik kockázatot a „pénznyelő automaták” jelentik: nem szabad engedni se a MÁV-nak, se a BKV-nak. Nincs mese, válságmenedzsert kell ezekre a helyekre állítani, és kőkeményen véget kell vetni a pazarlásnak és a felesleges feladatoknak.

– Mennyiben lehet meghatározó a következő kormány számára, amit elődje letesz az asztalra?

– Perdöntő, hogy a költségvetés és a kijelölt gazdaságpolitikai pálya kapcsolata ne szakadjon meg. Egyelőre ez a szinkron megvan a kormány javaslatában, mert nem irreális gazdasági teljesítményekre, bevételekre és alá nem támasztott kiadási előirányzatokra támaszkodik. Ettől függetlenül fontos, hogy ne értékeljék túl azokat a pozitív változásokat, amelyek a válság második szakaszában kirajzolódni látszanak, magyarul ne gondolják, hogy jövőre már a növekedés jellemzi a gazdaságot. Nem szabad megengedni, hogy a bizonytalanságok föllazítsák a tartalékokat, amelyeket a költségvetésbe biztonsági elemként beépítettek. Ezeket nem oszthatják fel a költségvetési vitában. S a legfontosabb, hogy a következő kormány sem növelheti a célul kitűzött, 3,8 százalékos GDP-arányos hiányt. E peremfeltételekből nem engedhet egy felelős kormány.

– Vagyis meglehetősen kicsi a jövő kormány mozgástere.

– Az az álomvilág, amelybe a társadalmat ringatja a kampány során a Fidesz, irreális. Azt

feltételezni ugyanis, hogy előbb jöhet a gazdasági növekedés, s utána kell egyensúlyt javítani, szakmai ostobaság. Márpedig erre utalnak a legutóbbi megnyilatkozások, amelyek a költségvetés visszavonását követelik. Jóváhagyott költségvetést nem lehet visszavonni, csak pótköltségvetést benyújtani, ami módosítja az előirányzatokat. De ha ennek nyomán megduplázzák a 3,8 százalékos hiányt, amiről Orbán beszél, arra hivatkozva, hogy Európában is ezt csinálják, azzal újra beindítanák az adósságspirált, s a lassan újjáépülő bizalmat pillanatokon belül elporlasztanák. Egyrészt mert nincs a világon olyan befektetőcsoport, amely ezt megfinanszírozná, másrészt mert pillanatok alatt megszűnne Magyarország iránt a bizalom. Újabb leértékelések következéne, nem lehetne eladni a magyar állampapírokat a piacon, a jegybank újra kamatemelésre kényszerülne, drasztikusan leértékelődne a forint, megugrana az infláció. Így romba dőlne az a keservesen megszenvedett eredmény, amelyet az elmúlt fél évben a Bajnai-kormánynak sikerült elérnie.

– Akkor mit tehet a Fidesz, ha hatalomra jut?

– Megteheti, hogy mondjuk a családtámogatásokra többet fordít, mint például az uniós beruházások önrészének a finanszírozására, vagy az önkormányzatoknak többet ad, mint más célokra, mert az önkormányzatokban az ő embereik ülnek. Egyetlen feltétel van: meg kell mondaniuk, honnan veszik el a kérdéses összegeket. Megteheti azt is a Fidesz, hogy a 2010-ben hatályos, és már júniusban elfogadott adótörvényeket módosítja. Lehet egyes adókat emelni, másokat csökkenteni, a szaldó azonban nem változhat. A hiánynövelés teljesen irreális alternatíva, belöki az országot a szakadékba. Ilyet lehet mondani a kampányban, amivel el lehet bolondítani az embereket, népszerűnek lehet vele lenni, de ezt megtenni nem lehet.

– Ahogy mondani szokták, láttunk már karón varjút: a Fidesz mást mondott a kampányban, és egészen mást csinált 1998 és 2000 között.

– Valóban, de helyesen cselekedtek. Aztán 2001-ben fordítottak, de ezt már ismerjük.

– A hiánynövelésnek most gátat vethet az IMF-szerződés, amelyiknek érvényessége fél évvel kitolódott. Mennyiben lesz ez visszatartó erő a választások után?

– Minden kétoldalú megállapodást módosítani lehet, az IMF-szerződést is. Lehet lazítani az Európai Központi Banknál és a Világbanknál vállalt kötelezettségeken is. A kérdés az, milyen árat kell fizetni érte, milyen következményekkel jár egy ilyen módosítás. Az IMF-határidő meghosszabbítása elsősorban azt jelentette, hogy Magyarország visszatérhetett a pénzpiacokra, amire 2008 októbere óta nem volt példa. A júniusi forintkötvény kibocsátásáig Magyarország egyetlen fillérenyi állampapírt sem tudott eladni a piacokon. Ahhoz, hogy ez megváltozzék, arra volt szükség, hogy a Bajnai-kormány „gatyába rázza” az idejű folyamatokat, elfogadja a jövő évi adótörvényeket, kőkeményen betartsa az eredeti IMF-szerződésben foglalt feltételeket, és meghirdessen egy újabb hároméves, úgynevezett felzárkózási programot Brüsszelnek. Erre meg az első eredményekre épül a lassan ismét kialakuló nemzetközi bizalom.

– A bizalom újjáépülésének köszönhetően például megint a pénzpiacról finanszírozza magát az ország.

– Emiatt nem kell kimeríteni az IMF-szerződés majdnem 20 milliárd eurós keretét, hanem átmenetileg megengedheti magának az ország, hogy az esedékes részleteket ne hívja le teljes egészében, hanem csak minimális mértékben, ami a jegybanki tartalékoknak a feltöltéséhez szükséges. A következetesség lemérhető a betervezett 2010-es költségvetésből is. Az IMF-hitel meghosszabbításának egyik üzenete már az új rezsimnek szól. Egyrészt felszólítás arra, hogy a feltételeket ők se változtassák, mert akkor megváltozik a szerződés tartalma, másrészt kapnak a hatalomátvételtől október végéig fél évet, ameddig semmiféle finanszírozási problémával nem kell szembenézniük.

– Ha a kikövezett úton haladnak, akkor a következő kormány sikerre van ítélve, amennyiben végigviszi a reformokat. Nem így látja?

– Az összefüggés szerintem éppen fordított, mert Magyarországon vagyunk, ahol a józan ész nem feltétlenül érvényesül. A mai kormány gazdasági kényszerrel éri el az egyensúlyi pozíciók javulását. De ez nem megy a végtelenségig, mert nyilvánvaló, hogy mondjuk ha az egészségügy szerkezete változatlan marad, akkor többletpénzek nélkül nem lehet a rendszert működtetni. Ha az önkormányzati rendszer – 3200 önkormányzattal, kiürült megyékkel, eszement intézményhálózattal – ugyancsak változatlan marad, akkor nem lehet minden évben kivonni 120 vagy nettó 85 milliárdot, mert a rendszer összedől. Ugyanez igaz az oktatásra, a szociális támogatásokra, a nyugdíj- és az adórendszerre is. Tovább kell lépni. Igazán kiérlelt koncepciókat azonban egyelőre egyik oldalon sem látok.

– De hiszen születtek már ilyen szakértői anyagok, csak tanulmányozni kéne azokat.

– Igen? Én nem ismerem ezeket az anyagokat, maguk nyilván tájékozottabbak nálam. Adja isten, hogy legyenek. Vannak ugyan komoly programok az adó- és a nyugdíjrendszer átalakítására is, de nincs forogatókönyv az egészségügy vagy az önkormányzati rendszer gyökeres reformjára. Magyarországon ezekről világosan beszélni ma politikai öngyilkosság, mert a légkör olyan. Sikerült jobbról-balról olyan eszement közhangulatot kialakítani, amibe értelmes gondolat nem fér bele. A politikusok meg bolondok lennének szembenenni ezzel a maguk által gerjesztett közhangulattal. Ha az új kormány azonnal hozzákezdene a reformok megvalósításához, akkor a negyedik évre már annak az előnyeit élvezné. Elvileg ez lehetséges, a gyakorlatban azonban kizártnak tartom.

– Hogyan lehet kijutni ebből az ördögi körből?

– Ha lenne politikai eltökéltség, amely megteremtené a reformok többségi támogatását, meg lehet mindent csinálni. Én azt gondolom, hogy ha a parlament elfogadja a költségvetést úgy, hogy nem éli fel a tartalékokat, és nem nyúl hozzá a deficitcélhoz, akkor ezt az évet a terveknek megfelelően teljesíti a kormány, és tovább erősödik az országgal szembeni bizalom. A pénz- és tőkepiacokon a kockázatviselő hajlandóság lassan újra kezd emelkedni, a régió kezd vonzóvá válni, újra potenciális növekedési térség lesz egész Kelet-Európa. Mi kedvezőbb pozícióban leszünk a kényszerek hatására, mert Magyarországon a válság ideje alatt nem nőtt, hanem csökkent az államháztartás hiánya, miközben a térség minden országában bőven 3 százalék fölött lesz. Ha nálunk ez a folyamat nem fordul meg, akkor 2011-től elkezd lassan nőni a gazdaság, miközben a hiány csökken, lassan a bruttó államadósság is mérséklődni kezd.

Kialakul egy potenciális előny. Ezt még a választásokig a Bajnai-kormány ki tudja használni. Fel kell pörgetnie a tárgyalásokat az Európai Központi Bankkal és a nemzetközi szervezetekkel, hogy akár már a jövő év első negyedében be lehessen lépni az ERM-2-be.

– Ezt a rendszert nevezik az euróövezet küszöbének, előszobájának.

– Valószínűleg meg lehet egyezni egy 270 forint körüli középárfolyamról. Ez mindenkinek jó, stabilitást jelentene. Jó az importőröknek, mert nem növeli meg az inflációt, jó az exportőröknek is, mert van benne annyi profit- és nyereségtartalék, ami az exportösztönzést nem fékezi. Ettől változatlanul csökkenni fog az infláció, a jegybank tovább mérsékelheti a kamatokat, a devizahitelek kifejezetten jól járnak, mert megszűnik a kockázatuk. Magyarország olcsóbban juthat friss forrásokhoz, a vállalkozások olcsóbban kaphatnak hitelt. Ennek a lépésnek jószerevével csak kedvező hatásai lennének. Ennek viszont az a feltétele, hogy a rendszerbe lépéssel együtt meg kell hirdetni egy többéves, mondjuk hároméves eurócsatlakozási menetrendet, amely megtervezi azt a gazdaságpolitikai pályát és programot, amelyen mozogni kell. És akkor akár 2013 vagy legkésőbb 2014. január elsejére ki lehet tűzni a monetáris unióhoz való csatlakozást. Ha ezt Magyarország eléri, és belép az ERM-2-be, ezzel együtt meghirdeti a csatlakozási programot, ebből már a Fidesz-kormány se tudna kilépni. Vagy ha kilép, az a teljes összeomlás. Ez az igazi garancia arra, hogy itt egy voluntarista, tökéletesen irreális és káros gazdaságpolitika ne üsse fel a fejét, aminek a veszélye az ismert ellenzéki frazeológia alapján egyáltalán nem kizárt.

– Hogy látja, ebbe az irányba mennek a dolgok?

– Még a mostani zűrés körülmények között is nagyon stabil a 270 forint körüli euróárfolyam-centrum. Négy hónap óta még az 5 százalékos mozgási sávot sem léptük át, se erős, se gyenge oldalon. (Az ERM-2 rendszerben ez a sáv plusz-mínusz 3, azaz összesen 6 százalék). A Magyar Nemzeti Bank devizatartaléka már több mint 31 milliárd euró, ami abszolút biztonságot jelent. A forint ellen ma nem éri meg támadást indítani. Nincs tehát igazi veszélye ennek a lépésnek, előnyei pedig mással nem pótolhatók.